

Permitteringer i en nedgangskonjunktur

Av: JOHANNES SØRBØ OG MAGNE BRÅTHEN

SAMMENDRAG

En vesentlig del av veksten i den registrerte ledigheten det siste året kommer som følge av økt bruk av permitteringer. Ved utgangen av juni var det 16 500 permitterte registrert hos NAV, en økning på 14 500 personer fra samme tidspunkt i fjor. Av disse var 8 000 permittert på fulltid mens 8 500 var delvis permitterte. Det er personer med bakgrunn fra industri- og bygge- og anleggsyrker som i størst grad blir permittert, om lag halvparten har bakgrunn fra disse yrkene. Det har også blitt langt mer vanlig med permitteringer for personer med bakgrunn i kontorarbeid, ingeniør- og ikt-fag og for meglere og konsulenter.

Bedriftene i Aust-Agder, Nordland og Sogn og Fjordane er de som i størst grad benytter permitteringer. I disse fylkene utgjorde permitterte 16 prosent av de helt ledige. Rogaland og Møre og Romsdal har høyest andel delvis permitterte, med henholdsvis 36 og 35 prosent av de delvis ledige. Det er færrest permitterte i forhold til antall ledige i Oslo. Her utgjorde de permitterte kun seks prosent av de helt ledige og 18 prosent av de delvis ledige ved utgangen av juni.

Om vi sammenligner med i fjor, har langt flere av dem som er blitt permittert i år forblitt ledige. I januar ble det registrert 2 400 nye permitterte. Av disse var 43 prosent fortsatt registrert som ledige fire måneder senere. Tilsvarende tall for 2008 viste at 17 prosent av de 800 som ble permittert i januar fortsatt var ledige i april. Selv om flere forblir ledige, innebærer imidlertid en permittering at de beholder tilknytningen til sin arbeidsgiver.

INNLEDNING

Etter at den internasjonale finanskrisen brøt ut i september i fjor, har arbeidsledigheten steget svært raskt også i Norge. Det er spesielt bygge- og anleggsnæringen og eksportindustrien som har blitt hardt rammet av denne nedgangskonjunkturen. Dette har gitt en sterk vekst i ledigheten blant fagarbeidere som rørleggere, tømrere, platearbeidere og sveisere. Ledigheten har også økt raskt for ulike typer ingeniører, meglere og konsulenter og transportarbeidere.

I alt var det registrert 70 200 helt ledige ved utgangen av juni, en økning på 31 400 personer siden juni i fjor. Over en tredjedel av veksten i antall helt ledige kom blant personer fra industriyrker og bygge- og anleggsyrker. Det har også blitt 14 600 flere delvis ledige, slik at det ved utgangen av juni var registrert 32 300 delvis ledige.

En vesentlig del av veksten i den registrerte ledigheten kommer som følge av økt bruk av permitteringer. Frem til september i fjor hadde antall permitterte ligget stabilt på et lavt nivå, men begynte da å stige som følge av den økonomiske situasjonen (se figur 1). Økningen i antall permitteringer var særlig sterk i månedene fra desember 2008 til april 2009, noe som var en sterkt medvirkende årsak til at

den registrerte arbeidsledigheten steg så raskt i denne perioden. I denne artikkelen vil vi se nærmere på de permitterte arbeidssøkerne.

EN ÅTTEDOBLING I ANTALLET PERMITTERINGER

Det siste året er antall permitterte blitt over åttedoblet. Ved utgangen av juni i år var 16 500 personer permittert. 8 500 hadde innskrenket arbeidstiden sin med 40 prosent eller mer, mens 8 000 var permittert på fulltid. Dette betyr at mer enn en femtedel av veksten i antall registrerte helt ledige fra juni i fjor til juni i år skyldtes økt bruk av permitteringer. Når det gjelder veksten i delvis ledige, utgjør permitteringer over halvparten av denne. Per juni 2009 er 11 prosent av de registrerte helt ledige permitterte, mens blant de delvis ledige er tilsvarende andel 26 prosent.

EN AV TRE PERMITTERTE KOMMER FRA INDUSTRIEN

Nedgangskonjunkturen har, som tidligere nevnt, rammet den eksportrettede industrien og bygge- og anleggsnæringen spesielt hardt. Industriproduksjonen falt med 10 prosent fra juni 2008 til juni 2009, og innen metallindustrien falt produksjonen med hele 26 prosent. Justert for sesongsvingninger, sank produksjonen innen bygg og anlegg med seks prosent fra 3. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Dette har også gjort at etterspørselen etter arbeidskraft har sunket betraktelig i disse næringene. Siden høsten 2007 har tilgangen på ledige stillinger omtrent halvert seg for yrker innen bygg og anlegg, mens det i juni ble lyst ut om lag 60 prosent færre ledige stillinger innen industriyrker enn det ble gjort i høstmånedene 2007.

Arbeidsledigheten har også steget svært raskt for disse yrkene det siste året, og om lag en tredjedel av veksten har kommet i form av permitteringer. I alt 5 300 av de 16 500 permitterte ved utgangen av juni kommer fra industrien. Litt over halvparten av disse er delvis permitterte, og litt under halvparten er helt permitterte. Den andre store gruppen er bygge- og anleggsarbeidere, som utgjør om lag en fjerdedel av det totale antallet permitterte. Her er imidlertid et flertall helt permitterte, dette gjelder 59 prosent av de permitterte bygge- og anleggsarbeiderne.

Det er også disse to yrkesgruppene hvor det har blitt flest nye permitterte det siste året. I alt kommer 7 500 av de 14 500 nye permitterte fra en av disse to yrkesgruppene.

Industri var imidlertid den klart største gruppen av permitterte for ett år siden, så den prosentvise veksten har dermed ikke vært like sterk her som for mange andre yrkesgrupper.

Også for personer med bakgrunn i kontorarbeid, ingeniør- og ikt-fag og for meglere og konsulenter har det blitt mer vanlig med permitteringer det siste året. For ett år siden var det under 100 permitterte med hver av disse yrkesbakgrunnene, men de har det siste året hatt en vekst på omtrent 1 000 personer hver.

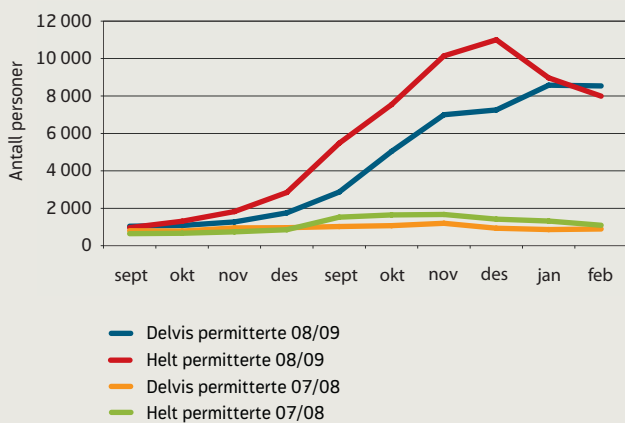
Hva er permittering?

Permittering innebærer et midlertidig opphør av et arbeidsforhold. Arbeidstakeren fritas midlertidig - helt eller delvis - fra sin arbeidsplikt, samtidig som bedriften fritas midlertidig for sin lønnsplikt. Arbeidsforholdet mellom partene består likevel gjennom permitteringsperioden. Formålet med ordningen er at arbeidsgivere ikke skal behøve å si opp de ansatte i en kortere periode med mangel på arbeid.

De første fem dagene av permitteringsperioden vil arbeidsgiver ha lønnsplikt overfor den permitterte arbeidstakeren. Deretter følger tre dager hvor arbeidstakeren verken mottar lønn eller dagpenger, før folketrygden betaler dagpenger i inntil 52 uker. Etter 52 uker har arbeidsgiver igjen lønnsplikt ovenfor arbeidstakeren.

Figur 1:

Antall registrerte helt og delvis permitterte. September 2007-juni 2008 og september 2008-juni 2009.

KILDE: NAV

Endringer i regelverket

Det har blitt gjort flere endringer i permitteringsregelverket det siste halve året. Arbeidsgivers lønnsplikt ble 1. april redusert fra 10 til 5 dager, maksimalt antall permitteringsuker er økt fra 30 til 52 uker, og arbeidstiden må nå være redusert med minst 40 prosent mot minst 50 prosent tidligere. Det er også gjort endringer i regelverket som gjør det lettere for bedriftene å rullere permitteringer mellom de ansatte.

Datagrunnlag

Antall registrerte ledige hos NAV inneholder både de permitterte og ikke-permitterte ledige. I denne artikkelen ser vi nærmere på de ledige som er permittert. Det er imidlertid ett brudd i statistikken over antall permitterte i januar 2004, og vi har derfor ikke sammenlignbare tall lenger tilbake enn til 2003.

Også under forrige nedgangskonjunktur i 2003-2004 var det langt flere permitterte enn vi har hatt i årene etter. I april 2003 var det om lag 19 000 permitterte, mens det i april i år altså var om lag 18 000 permitterte til sammen. Yrkesfordelingen er også svært lik den vi så under forrige nedgangskonjunktur. Godt over halvparten av de permitterte var fra bygge- og anleggsyrker eller industrien. Både bygge- og anleggsnæringen og industrien er konjunkturfølsomme næringer hvor produksjonen og etterspørselen etter arbeidskraft svinger mye med konjunktorene, og dette ser vi også når det gjelder arbeidsledighet og permitteringer.

FLEST MENN BLIR PERMITTERT

Et flertall av de permitterte er menn, og det er også menn som har hatt den sterkeste veksten i antall permitterte det siste året. Ved utgangen av juni var 77 prosent av de permitterte menn, mot 62 prosent året før. Mennene er for øvrig i flertall både blant gruppen helt permitterte og de delvis permitterte. En viktig grunn til dette er den utbredte bruken av permitteringer i industrien og i bygge- og anleggsnæringen.

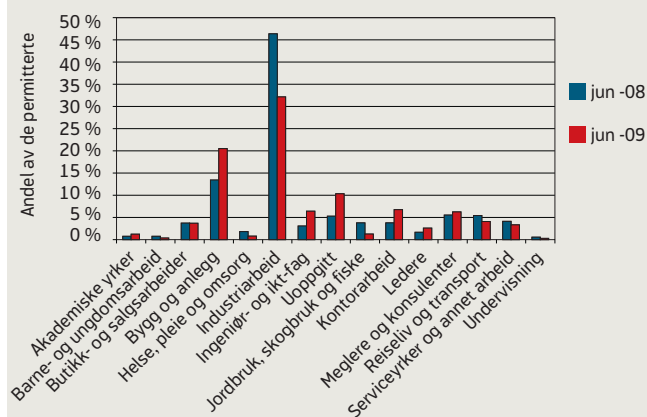
PERMITTERINGER RAMMER OGSÅ ARBEIDSINNVANDRERE

De siste årene har vi hatt en rekordhøy arbeidsinnvandring fra de nye EU-landene. I 2008 ble det gitt i alt 79 300 arbeidstillatelser til borgere fra de nye EU-landene, og over 80 prosent av disse gikk til personer fra Polen og Litauen. Svært mange av disse jobber innen bygge- og anleggsnæringen eller i industrien, og det er derfor ikke overraskende at det også har blitt flere permitterte fra disse landene.

Mens det i juni 2008 var under 100 permitterte polakker, hadde dette økt til 1 300 permitterte i juni i år. Polakker utgjør dermed åtte prosent av de permitterte i alt, mot tre prosent for ett år siden. Av de 1 300 er 500 delvis permitterte, mens 800 er helt permitterte. Om lag en fjerdedel av de helt ledige polakkene er altså permitterte, mens dette gjelder for om lag 11 prosent av nordmennene. En større andel av de ledige polakkene har altså beholdt en tilknytning til arbeidslivet enn det som er tilfellet for nordmenn.

Til sammen er 90 prosent av de permitterte fra enten Norge eller Polen. Den tredje vanligste landbakgrunnen for permitterte er Sverige, med 300 permitterte. At det er såpass få permitterte fra Sverige, til tross for at svært mange svensker arbeider i Norge, kommer av at disse i stor grad jobber innen hotell- og restaurantnæringen, varehandel og også i større grad innenfor offentlig sektor enn

Figur 2:
Andel av de permitterte etter yrkesbakgrunn.
Juni 2008 og juni 2009.

KILDE: NAV

det arbeidsinnvandrere fra Polen gjør. I disse næringene er det langt mindre vanlig med permitteringer enn det er innen industrien og bygge- og anleggsnæringen.

FLEST PERMITTERTE I HORDALAND

Ved utgangen av juni var det i Hordaland at antall permitteringer var høyest, med i alt 1 700 personer. Disse fordelte seg nokså jevnt mellom helt og delvis permitterte (se figur 3). Oslo var det fylket med nest flest permitterte. Her er for øvrig andelen helt permitterte høyere enn det som er vanlig i andre fylker.

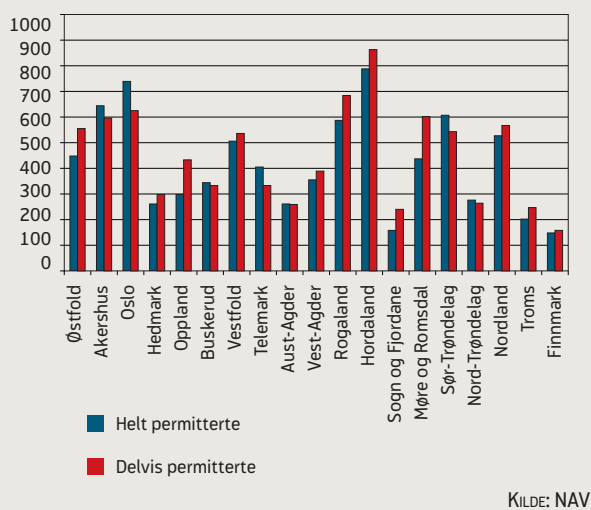
Ser vi på antallet permitterte i forhold til hvor mange ledige det er i fylket, skiller imidlertid Oslo seg ut med en lav andel permitterte. Kun seks prosent av de helt ledige i Oslo er permitterte. Til sammenligning er 16 prosent av de helt ledige i Aust-Agder, Nordland og Sogn og Fjordane permittert.

Blant de delvis ledige er det vanligere å være permittert enn det er for de helt ledige. I alt er 26 prosent av de delvis ledige permitterte, mens dette gjelder for 11 prosent av de helt ledige. Også her ser vi at Oslo ligger godt under gjennomsnittet, med en andel på 18 prosent. I den andre enden finner vi Rogaland hvor 36 prosent av de delvis ledige er permittert, og Møre og Romsdal hvor 35 prosent er permittert.

Yrkessammensetningen blant permitterte i Oslo skiller seg en del ut fra andre fylker. Blant annet er kun sju prosent av de permitterte i Oslo fra industriarbeid, mot over halvparten i fylker som Møre og Romsdal og Sogn og

Fjordane. Dette henger selvfølgelig sammen med at det er ulik nærings sammensetning i de ulike fylkene. I Oslo arbeider en lavere andel av de sysselsatte innen industrien enn det som er tilfellet i resten av landet. Ettersom en tredjedel av de delvis permitterte kommer fra industriarbeid, kan dette forklare hvorfor andelen delvis permitterte er lav i Oslo. I tillegg er en langt høyere andel av de permitterte i Oslo meglere og konsulenter, eller fra ingeniør- og ikt-fag, enn det som er tilfellet for resten av landet.

Figur 3:
Antall helt og delvis permitterte etter fylke.
Juni 2009

VARIGHETEN ØKER

Fra desember 2008 til januar i år ble det registrert 2 400 nye permitterte hos NAV. Dette var personer som ikke var registrert som ledige i de to foregående månedene, men som var permitterte ved utgangen av januar måned. Etter at den internasjonale finanskrisen slo inn i september var det flere bedrifter som måtte nedbemanne og permittere. Det tok imidlertid noe tid før dette begynte å slå ut i faktisk antall permitterte, blant annet fordi bedriftene om mulig skal varsle til NAV to måneder på forhånd, mens arbeidstaker skal få beskjed senest to uker før permitteringen trer i kraft. Det kan også tenkes at en del bedrifter utsatte permitteringen til etter juleferien. Som vi så i figur 1, var januar den første måneden hvor antall permitterte begynte å øke svært raskt, en utvikling som fortsatte frem til april. Vi har derfor sett på de personene som ble permittert i januar, og fulgt disse de neste månedene.

Av de 2 400 som ble permittert i januar måned, var over 1 000 (43 %) fortsatt registrert som ledige hos NAV ved utgangen av april. Dette er en langt større andel enn det som var tilfelle i fjor. I januar 2008 ble det registrert 800 nye permitterte hos NAV, og 17 prosent av disse var fortsatt ledige etter fire måneder. Den kraftige konjunkturedgangen vi nå er inne i har altså både gjort at tilgangen av nye permitterte har økt kraftig, fra 800 i fjor til 2 400 i januar i år, og i tillegg forblir de som ble permittert i år lenger ledige.

Blant de som ble permittert i januar 2008 var trolig en større andel permittert av sesongmessige årsaker. Innen for eksempel deler av fiskeindustrien eller bygge- og anleggsnæringen kan det ofte være mindre å gjøre i januar og februar måned, og dette gjør at det hvert år blir noen permitteringer i denne perioden fra disse bedriftene. I og med at permitteringsnivået var vesentlig lavere i fjor enn i år, utgjorde disse en langt større andel av de permitterte. Dette vil dermed forklare en del av forskjellen i permitteringsvarigheten mellom de to årene.

I tillegg er det blitt gjort flere endringer i permitteringsreglene det siste året (se faktaboks tidligere i artikkelen). Disse endringene har gjort det enklere for bedriftene å permittere ansatte, blant annet fordi det er blitt mer gunstig økonomisk for bedriftene og fordi de kan permittere de ansatte for en lenger periode nå enn de kunne for ett år siden. Dette kan ha vært med på å øke tilgangen av nye permitterte og varigheten som ledig for de permitterte. Den viktigste forklaringen på den store endringen fra i fjor til i år er likevel konjunkturskiftet vi fikk i fjor høst.

FÅ MISTER TILKNYTNINGEN TIL ARBEIDSGIVER DE FØRSTE SEKS MÅNEDENE ETTER PERMITTERING

Av de 2 400 som ble permittert i januar i år, er det en svært liten andel som gikk over til å bli helt ledige og ikke permitterte, det vil si mistet arbeidsforholdet sitt, i løpet av de seks første månedene. I år gjelder dette kun fire prosent av gruppen, mens tilsvarende andel i fjor var fem prosent. Dette er ikke overraskende i og med at 52 uker er maksimal permitteringsperiode, mens denne analysen altså kun dekker seks måneder. I denne perioden vil det ikke være noen økonomisk gevinst for bedriftene ved å si opp de ansatte. De som allikevel har skiftet status til helt ledige og ikke permitterte, kommer derfor trolig fra bedrifter som har blitt nedlagt.

Det er imidlertid en del som endrer permitteringsgrad. En fjerdedel skiftet status fra helt til delvis permittert i løpet av seks måneder, mens 15 prosent økte permitteringsgraden fra delvis til helt permittert i samme periode. Slike endringer i permitteringsstatus forekommer oftere i

år enn i fjor. Dette henger trolig sammen med at varigheten på permitteringsperioden har økt, og at endringer i regelverket åpner for større fleksibilitet når det gjelder å fordele permitteringene mellom de ansatte.

Alt i alt ser det foreløpig ut som om de permitterte i stor grad beholder tilknytningen til arbeidslivet, noe som øker sannsynligheten for at de kan returnere til sin tidligere jobb hvis situasjonen på arbeidsmarkedet endres.